

УДК 070.4:343.98

DOI: <https://doi.org/10.33098/3083-726X.2025.1.32.85-94>

ПРО ЖУРНАЛІСТСЬКІ РОЗСЛІДУВАННЯ І ЗЛОЧИНИ

Калюга Каріна*

**доктор юридичних наук, професор, заступник завідувача кафедри кримінального права, процесу та криміналістики інституту економіки та права, Класичний приватний університет (Запоріжжя, Україна) ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9941-9690>*

У статті досліджено сутність, роль і значення журналістських розслідувань у виявленні, викритті та запобіганні злочинам у сучасному суспільстві. Розкрито правові, етичні та соціальні аспекти діяльності журналістів-розслідувачів у контексті забезпечення прозорості державного управління, дотримання прав людини та протидії корупції. Визначено, що журналістські розслідування відіграють важливу роль у системі громадського контролю, сприяючи підвищенню довіри до інституцій влади, формуванню правової культури та соціальної відповідальності. Проаналізовано основні методи і техніки журналістських розслідувань щодо відкритих кримінальних проваджень, зокрема збір інформації, проведення інтерв'ю, роботу з документами, цифрову криміналістику та використання сучасних інформаційних технологій.

Особливу увагу приділено проблемам дотримання етичних принципів і правових норм під час журналістських розслідувань, зокрема питанням конфіденційності джерел, достовірності фактів та забезпечення безпеки журналістів. У роботі узагальнено приклади міжнародного та українського досвіду впливу журналістських розслідувань на реформування законодавства і політики, зокрема розслідування Вотергейтського скандалу, «Панамських документів», руху #MeToo, а також матеріали українських проєктів Bihus.info та «Слідство.Інфо».

Теоретичні узагальнення дослідження журналістських розслідувань свідчать, що вони є багатограним міждисциплінарним явищем, у якому поєднуються норми права, принципи етики, методи криміналістики та соціальні механізми впливу на суспільство. У сучасному науковому дискурсі журналістське розслідування розглядається не лише як різновид публіцистичної діяльності, спрямованої на інформування громадськості, а як інструмент суспільного контролю та неформальний елемент системи протидії злочинності. Його сутність полягає у здатності забезпечувати публічне виявлення правопорушень, сприяти дотриманню принципів верховенства права та підвищенню прозорості діяльності органів влади.

З позицій криміналістики журналістські розслідування виконують функцію допоміжного механізму збору, перевірки та систематизації інформації, яка може мати доказове або орієнтовне значення для правоохоронних органів. Водночас вони стимулюють суспільство до усвідомлення важливості законності та соціальної справедливості, формуючи активну громадянську позицію. Загалом, журналістські розслідування доцільно розглядати як паралельний механізм криміналістичної діяльності, що поєднує правову, соціальну та інформаційну функції, сприяючи підвищенню ефективності державної системи запобігання злочинності та розвитку демократичних інститутів у суспільстві.

Ключові слова: громадський контроль, журналістські розслідування, злочини, криміналістика, комунікаційні технології, медіаетика.
© Калюга К, 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Калюга К. Про журналістські розслідування і злочини. *Art of Justice*. Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2025. Вип. 1(32). С. 85-94. DOI: <https://doi.org/10.33098/3083-726X.2025.1.32.85-94>

Постановка проблеми

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства журналістські розслідування посідають важливе місце як інструмент виявлення, викриття та запобігання злочинам. Вони забезпечують прозорість діяльності державних органів, сприяють контролю за дотриманням прав людини та виступають чинником формування громадської думки. Проте така діяльність супроводжується низкою проблем: відсутністю належних механізмів правового захисту журналістів, загрозами їхній безпеці, зловживанням інформаційними технологіями у процесі збору доказів, а також необхідністю дотримання етичних

стандартів та балансування між правом на доступ до інформації та захистом приватності. В умовах війни та глобальних криз роль журналістських розслідувань у протидії злочинності зростає, проте водночас постають нові виклики, пов'язані з об'єктивністю, достовірністю та юридичною відповідальністю за публікацію матеріалів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика журналістських розслідувань та їх взаємозв'язку зі злочинністю широко досліджувалася у працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців та практиків. Зокрема, у посібнику «Global Investigative Journalism Network» під керівництвом Anne Koch розроблено комплексні методичні рекомендації щодо документування воєнних злочинів, включно з аналізом відкритих джерел (OSINT), архівуванням цифрових матеріалів, безпекою журналістів та правовими аспектами використання зібраних доказів (Koch, Shubina & Torsner, 2022).

В українському контексті вагомий внесок зробили журналісти-розслідувачі, зокрема Віталій Мікула («Слідство.Інфо»), який у своїх інтерв'ю наголошує, що будь-яке розслідування починається з гіпотези, що надалі перевіряється шляхом збору фактичного матеріалу та верифікації джерел (Мікула, 2023). Подібної позиції дотримується і Валентина Самар, акцентуючи увагу на поєднанні журналістських та правозахисних практик у викритті воєнних злочинів.

Дослідження Sarah Cohen (Duke University, США) присвячені використанню інструментів дата-журналістики у сфері розслідувань. Авторка доводить, що аналіз великих масивів даних дозволяє встановити приховані закономірності та уникнути поширення неперевіреної інформації (2014).

У своїх роботах Neil Bedi та Rachel Lovell демонструють ефективність міждисциплінарної співпраці журналістів та науковців. На їхню думку, поєднання журналістських методів з академічними підходами (наприклад, статистичним аналізом) підвищує надійність і точність результатів розслідувань (2021).

Важливими є й узагальнення Peter Berglez, який аналізує глобальні журналістські проекти («Panama Papers», «Paradise Papers»). Він доводить, що сучасна розслідувальна журналістика стає колективною та міжнародною, спирається на цифрові технології і потребує суворого дотримання етичних стандартів (Berglez, 2013).

Практичний досвід міжнародних журналістських консорціумів представлений у працях David Leigh та James Ball, які висвітлюють організацію роботи над масштабними витоками даних, проблематику збереження конфіденційності джерел та координацію спільних публікацій у різних країнах (Leigh, 2011).

Важливе місце у сучасних дослідженнях займають методологічні розробки Denise-Marie Ordway, яка у матеріалах «Journalist's Resource» розглядає практику використання рецензованих академічних статей у журналістських розслідуваннях, що дозволяє уникнути хибних інтерпретацій та забезпечити доказовість публікацій (2018).

Досвід роботи у зонах конфлікту описує Maggie Michael (Reuters), яка наголошує на необхідності ретельного архівування фото- та відеодоказів, їх перевірки на достовірність та збереження з урахуванням можливості використання у майбутніх судових процесах (Michael, 2022).

Окрему увагу слід приділити діяльності організації Internews, яка системно підтримує журналістів у країнах із воєнними конфліктами. Зокрема, в Україні ця організація сприяє

підвищенню кваліфікації журналістів, розвитку медіаграмотності та впровадженню сучасних технологій у сфері журналістських розслідувань (2020).

Вітчизняні дослідження також охоплюють огляди історії та еволюції журналістських розслідувань (наприклад, аналітичні матеріали Інституту масової інформації), у яких простежується трансформація від індивідуальних репортерських практик до масштабних міжнародних проєктів у співпраці з правозахисними структурами та цифровими лабораторіями (Інститут масової інформації, 2023).

Аналіз наукових та практичних джерел свідчить, що сучасні журналістські розслідування є синтезом класичних методів роботи журналіста, інструментів цифрової криміналістики, правозахисних практик та міждисциплінарних підходів. Вони забезпечують не лише інформування суспільства, але й сприяють розслідуванню злочинів, підвищенню підзвітності влади та захисту прав людини в цілому.

Мета статті

Метою цього дослідження є комплексний аналіз ролі журналістських розслідувань у виявленні, викритті та запобіганні злочинам, а також оцінка їхнього впливу на розвиток криміналістики, формування громадської думки та реформування правової системи. Особливу увагу приділено визначенню методів і технік, що використовуються журналістами у процесі розслідувань, дослідженню їхнього значення у контексті забезпечення прозорості та підзвітності суспільних інститутів, а також аналізу викликів і ризиків, пов'язаних із діяльністю журналістів-розслідувачів у сучасних умовах, зокрема в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження

Актуальність теми журналістських розслідувань і злочинів не втрачає своєї значущості до сьогодні з низки таких причин: інформаційна прозорість та громадський контроль: журналістські розслідування часто сприяють виявленню корупції, зловживань владою та інших правопорушень, що є важливим для забезпечення відкритості та підзвітності державних і приватних структур; це також важіль захисту прав громадян: розслідування журналістів допомагають привернути увагу до порушень прав людини, випадків несправедливості та дискримінації, що є необхідним для захисту громадянських прав та свобод; це дієвий вплив на законодавство та реформи: результати журналістських розслідувань можуть стати основою для змін у законодавстві, адміністративних реформах та удосконаленні політики, спрямованої на боротьбу зі злочинністю та корупцією; це джерело інформування суспільства, з яким рахуються, бо журналістські розслідування забезпечують громадськістю важливою інформацією, яка може впливати на їхні рішення та поведінку, сприяючи таким чином формуванню обізнаного суспільства та соціальної справедливості: багато журналістських розслідувань спрямовані на висвітлення проблем, які зазвичай залишаються поза увагою традиційних ЗМІ, таких як екологічні злочини, експлуатація працівників та інші соціальні питання; найактуальніші питання сьогодення – реалії війни, повоєнного часу, воєнних та військових злочинів тощо (Removska, 2023; Ремовська, 2025).

Всі ці фактори підкреслюють важливість і актуальність журналістських розслідувань у сучасному суспільстві, їхній внесок у забезпечення справедливості та добробуту громадян беззаперечним.

Досліджуючи методи і техніки журналістських розслідувань у сфері кримінальних справ, ми встановили, що вони потребують ретельної підготовки, знання методів

розслідування та відповідних технік, впровадження у цю діяльність досягнень науки, техніки та технологій. Вони складаються з таких елементів:

- збір інформації (польові дослідження): включають відвідування місць злочинів, розмови зі свідками, очевидцями, постраждалими та іншими зацікавленими сторонами; аналіз документів: використання офіційних документів, таких як поліцейські звіти, судові рішення, протоколи, фінансові звіти, та інших відкритих джерел інформації, зокрема потужностей мережі Інтернет, для пошуку доказів або підтвердження фактів;

- інтерв'ю зі свідками та експертами це можуть бути особи, які мають безпосередній стосунок до справи, або експерти, які можуть надати професійний аналіз ситуації, а також анонімні джерела. При цьому важливо дотримуватися конфіденційності джерел (особи як джерела інформації), які можуть бути в небезпеці через надану інформацію;

- використання технологій (аналіз даних): використання програмного забезпечення для аналізу великих обсягів інформації, що може допомогти виявити закономірності або аномалії, та геолокаційні сервіси: використання GPS-даних, соціальних мереж та інших технологій для відстеження переміщень підозрюваних або інших осіб;

- розслідування в Інтернеті, висвітлення через соціальні мережі: моніторинг соціальних мереж, форумів та інших онлайн-ресурсів для збору інформації та пошуку потенційних свідків (очевидців) та цифрова криміналістика: використання методів цифрової криміналістики для аналізу комп'ютерів, смартфонів та інших електронних пристроїв, застосунків;

- робота в команді (співпраця з іншими журналістами): обмін інформацією та спільні розслідування можуть значно підвищити ефективність роботи та співпраця з організаціями: партнерство з неурядовими організаціями, правозахисними групами, волонтерами та іншими організаціями для доступу до додаткових ресурсів та підтримки;

- додержання етичних принципів: по-перше, об'єктивність – уникнення особистих упереджень та забезпечення об'єктивного висвітлення подій і захист джерел; дотримання конфіденційності джерел та забезпечення їх безпеки й верифікація інформації – перевірка фактів перед їх публікацією, щоб уникнути поширення недостовірної інформації;

- врахування правових аспектів (знання та дотримання законодавства): журналістам необхідно бути обізнаними з правовими аспектами, що стосуються кримінальних проваджень, щоб уникнути юридичних проблем, та регулювання доступу до інформації: використання законів про свободу інформації для отримання доступу до офіційних документів та даних тощо.

Всі ці методи і техніки допомагають журналістам проводити глибокі та ефективні розслідування у сфері кримінальних проваджень і суспільно значущих питань, забезпечуючи високу якість і достовірність публікацій.

Таким чином, журналісти є важливим елементом у викритті злочинів, забезпеченні прозорості та підзвітності в суспільстві. Їхня робота включає збір, аналіз і публікацію інформації, що може виявити незаконну діяльність і змусити причетних (винних осіб) відповідати перед законом. Журналісти проводять власні розслідування, щоб виявити приховані злочини, такі як торгівля людьми, наркотиками, організована злочинність, екологічні злочини тощо. Збирання свідчень: вони збирають свідчення від потерпілих, свідків та інсайдерів, що допомагають у викритті злочинної діяльності. Проводять документування фактичних даних: фіксують та документують факти, які можуть використовуватися як докази в судових процесах. Викриття корупції (аналіз фінансових документів): журналісти аналізують фінансові звіти, контракти, бюджетні витрати та інші

документи, щоб виявити корупційні схеми тощо. Проводять розслідування політичних зв'язків: досліджують зв'язки між державними посадовцями, політичними діячами та бізнесменами, що можуть вказувати на протиправні дії. Часто використовують анонімні джерела, які можуть надавати інформацію про внутрішні процеси та корупційні схеми, підвищення обізнаності громадськості тощо. Публікація матеріалів: журналісти готують репортажі, що висвітлюють резонансні правопорушення, що сприяє формуванню громадської думки та привертає увагу до цих проблем. Вони також беруть участь у створенні освітніх програм, які підвищують обізнаність громадян щодо стану злочинності, додержання прав та свобод людини тощо; своєю діяльністю сприяють правосуддю та діяльності правоохоронних органів (наприклад, висвітлюють випадки тиску на владу чи, навпаки, змушують судові чи правоохоронні органи розслідувати злочини та притягати винних до відповідальності), здійснюють моніторинг судових процесів, коли журналісти висвітлюють хід судових процесів, забезпечуючи прозорість та підзвітність судової системи. При цьому захист конфіденційності джерел інформації є критично важливим для забезпечення безпеки інформаторів та продовження отримання цінних даних, бо журналісти спроможні надавати підтримку інформаторам, зокрема юридичну допомогу, та забезпечувати заходами безпеки (Журналіст, 2024).

Щодо співпраці з громадянським суспільством чи спільних проєктів, то журналісти часто співпрацюють з неурядовими організаціями, правозахисними групами та іншими організаціями, що також сприяє ефективнішому викриттю правопорушень; а партнерство з міжнародними організаціями, співпраця з міжнародними журналістськими та правозахисними організаціями може надавати додаткові ресурси та підтримку.

Таким чином, журналісти відіграють важливу роль у виявленні та протидії злочинності, сприяючи своєю діяльністю створенню більш прозорого і справедливого суспільства.

Загалом вплив журналістських розслідувань на зміну законодавства і політики має глобальні масштаби. Журналістські розслідування можуть мати значний вплив на зміну законодавства і політики, впливаючи на громадську думку, викликаючи обурення та сприяючи дії законодавчих і виконавчих органів тощо. Ось кілька ключових аспектів цього впливу: виявлення проблем і несправедливості: розкриття зловживань, журналістські розслідування часто виявляють випадки корупції, зловживання владою, неправомірні дії або недоліки в існуючому законодавстві, а також це висвітлення важливих соціальних питань, таких як бідність, нерівність, екологічні проблеми, порушення прав людини, що сприяє розумінню суспільством необхідності змін. Також це формування громадської думки та авторитетне джерело інформування громадськості. Публікації журналістських розслідувань привертають увагу до важливих проблем, формуючи громадську думку і мобілізуючи суспільство до дій. А використання соціальних мереж для поширення результатів розслідувань збільшує їхній вплив і охоплення. Тиск на політиків і законодавців, «підняття градусу» громадського обурення – це теж «результати журналістських розслідувань», що, своєю чергою, змушує політиків (чиновників тощо) реагувати та вживати заходів. Це лобіювання змін – громадськість, обурена результатами розслідувань, може почати лобіювати зміни в законодавстві, звертаючись до своїх представників у парламенті або організовуючи петиції. «Журналістський голос» здатний впливати на законодавчі зміни; ініціювати розслідування; спонукати до «прийняття правильних рішень». Публікації журналістських розслідувань можуть призвести до ініціювання офіційних розслідувань правоохоронними органами або спеціальними комісіями, прийняття нових законів (виявлення прогалин у законодавстві або необхідності

нових регуляцій може сприяти розробці та прийняттю нових законів), «змін» у політиці. Так, розслідування можуть спричинити зміни в політиці урядових відомств або місцевих органів влади; долі керівних посад. Взаємодія з громадянським суспільством, підтримка недержавних організацій (НУО): журналістські розслідування часто співпрацюють з неурядовими організаціями, які мають спеціальні знання та ресурси для підтримки змін. Журналісти часто беруть участь у освітніх кампаніях, що підвищують обізнаність громадян про їхні права та шляхи впливу на політику. Журналістські розслідування є важливим інструментом демократії, забезпечуючи підзвітність влади та сприяючи реформам, які роблять суспільство більш справедливим і прозорим (Koch et al., 2022).

На завершення, наведемо приклади впливу журналістських розслідувань з практики. «Вудворд і Бернштейн»: журналістське розслідування Вотергейтського скандалу, проведене Бобом Вудвордом і Карлом Бернштейном, призвело до відставки президента США Річарда Ніксона. «Панамські документи»: розслідування панамських документів викрило глобальну мережу ухилення від сплати податків і відмивання грошей, що призвело до розслідувань і змін у законодавстві в багатьох країнах. Рух #MeToo: журналістські розслідування про сексуальні домагання в Голлівуді спричинили хвилю змін у ставленні до сексуальних домагань і прийняття нових політик у багатьох компаніях тощо (Internews, 2020; Global Investigative Journalism Network, 2023; Suspilne, 2023).

Наукова новизна дослідження полягає у системному підході до аналізу журналістських розслідувань як інструменту протидії злочинності в сучасному суспільстві, а також у розширенні теоретичного розуміння їхнього місця у структурі криміналістичної діяльності. Уперше здійснено спробу розглянути журналістські розслідування як паралельний, неформальний механізм криміналістичної взаємодії, який сприяє виявленню правопорушень, підвищенню рівня правосвідомості та формуванню соціальної відповідальності громадян.

Дослідженням узагальнено та систематизовано методи і техніки журналістських розслідувань у кримінальній сфері, зокрема використання цифрових технологій, соціальних мереж і засобів аналітики даних як інноваційних інструментів збору доказової інформації. Визначено вплив журналістських розслідувань на кримінальну політику держави; виокремлено війну як новий контекст, що істотно трансформує завдання, ризики та етичні аспекти діяльності журналістів-розслідувачів. Отримані результати створюють теоретичне підґрунтя для подальших досліджень взаємодії журналістики, права та криміналістики у процесі забезпечення прозорості та справедливості в суспільстві.

Висновки

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання в діяльності журналістів-розслідувачів, зокрема при вдосконаленні методик збору, перевірки та аналітичної обробки інформації у кримінальній сфері. Запропоновані узагальнення можуть бути застосовані для розроблення практичних рекомендацій щодо дотримання етичних і правових стандартів журналістських розслідувань, а також для посилення взаємодії між медіа та правоохоронними органами. Отримані результати дослідження знаходять підтвердження у практичній діяльності журналістів-розслідувачів, що доводить їхню ефективність у виявленні, викритті та запобіганні правопорушенням. Світова та українська практика свідчать, що журналістські розслідування можуть мати безпосередній вплив на правову систему, політичні процеси та громадську свідомість. Класичним прикладом є розслідування Боба Вудворда та Карла Бернштейна, які у 1970-х

роках викрили Вотергейтський скандал, що призвів до відставки президента США Річарда Ніксона. Цей випадок став символом ролі журналістики у захисті демократії та формуванні підзвітності влади. Не менш резонансним є розслідування «Панамські документи», проведене Міжнародним консорціумом журналістів-розслідувачів (ICIJ), яке розкрило глобальні схеми ухилення від сплати податків та відмивання грошей високопосадовцями і бізнесменами, що спричинило судові процеси та законодавчі зміни у низці країн. Іншим прикладом глобального впливу журналістських розслідувань став рух #MeToo, започаткований після публікацій журналістів The New York Times і The New Yorker про систематичні випадки сексуальних домагань у сфері кіноіндустрії. Ці матеріали започаткували широкі суспільні дискусії, законодавчі ініціативи та зміни корпоративної етики у багатьох країнах світу. В українському контексті ефективність журналістських розслідувань підтверджують матеріали проєктів Bihus.info, «Слідство.Інфо», OCCRP та «Наші гроші», які системно висвітлюють факти корупційних зловживань, незаконного збагачення посадовців, порушення прав людини й воєнних злочинів. Результати цих розслідувань неодноразово ставали підставою для ініціювання кримінальних проваджень, реформування антикорупційного законодавства та посилення громадського контролю за діяльністю влади.

Можна стверджувати, що журналістські розслідування є практично дієвим механізмом протидії злочинності, який поєднує функції соціального моніторингу, правового впливу та громадянського активізму. Їхній приклад демонструє реальні можливості взаємодії медіа, суспільства та держави у забезпеченні справедливості, прозорості й дотримання принципів верховенства права.

Проведене дослідження дало змогу поглиблено проаналізувати сутність і значення журналістських розслідувань у системі запобігання злочинності та забезпечення принципів демократичного врядування. Встановлено, що журналістські розслідування виконують не лише інформаційно-аналітичну функцію, а й виступають ефективним інструментом громадського контролю та неформальним елементом криміналістичної діяльності, що сприяє зміцненню верховенства права, відкритості влади та соціальної справедливості. З'ясовано, що діяльність журналістів-розслідувачів тісно пов'язана з правовими, етичними та технологічними аспектами сучасного суспільства. Саме поєднання криміналістичних методів, етичних стандартів і комунікаційних технологій забезпечує достовірність отриманої інформації та підвищує ефективність викриття правопорушень.

Результати дослідження підтвердили, що журналістські розслідування мають реальний вплив на реформування законодавства, ініціювання кримінальних проваджень і формування громадської думки, а також виступають чинником демократизації суспільних процесів. В умовах воєнного та повоєнного часу їхнє значення зростає, оскільки вони стають важливим засобом документування фактів воєнних злочинів, порушень прав людини й зловживань владою.

Перспективи подальших наукових розвідок

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення комплексної моделі взаємодії журналістських розслідувань із криміналістичною практикою, зокрема щодо використання цифрових доказів, алгоритмів OSINT та технологій перевірки інформації в умовах інформаційних впливів і війни. Перспективним є поглиблення аналізу правових механізмів захисту журналістів-розслідувачів, удосконалення етичних стандартів роботи з чутливою інформацією та визначення меж відповідальності за публікацію матеріалів, що

стосуються злочинів. Важливим напрямом є також вивчення впливу журналістських розслідувань на кримінальну політику держави, реформування правоохоронних органів і формування громадської довіри у повоєнний період.

Список використаних джерел

1. Bedi N., Lovell R. Investigative Journalism and Academia: A Collaborative Model. *Journalist's Resource*. Harvard Kennedy School, 2021. URL: <https://journalistsresource.org>
2. Berglez P. Global Journalism: Theory and Practice. New York : Peter Lang, 2013. 224 p.
3. Cohen S. Numbers in the Newsroom: Using Math and Statistics in News. St. Petersburg : Poynter Institute, 2014. 126 p.
4. Посилення впливу журналістських розслідувань в Україні. *Internews Ukraine*. Київ : Internews, 2020. URL : <https://internews.in.ua>
5. Koch A., Shubina I., Torsner S. A Reporter's Guide to Investigating War Crimes. *Global Investigative Journalism Network*. 2022. URL: <https://gijn.org/ua/resurs-ua/posibnik-zurnalista-z-rozsliduvanna-voennih-zlociniv/>
6. Leigh D., Ball J. Wikileaks: Inside Julian Assange's War on Secrecy. London : Guardian Books, 2011. 356 p.
7. Michael M. How to Document War Crimes : Practical Lessons for Reporters. Reuters / GIJN, 2022. URL: <https://gijn.org>.
8. Ordway D.-M. How journalists can use academic research. *Journalist's Resource*. Harvard Kennedy School, 2018. URL : <https://journalistsresource.org>
9. 543 злочини проти медіа та журналістів вчинила РФ за рік і дев'ять місяців великої війни. *Інститут масової інформації*. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/543-zlochyny-proty-media-ta-zhurnalistiv-vchynila-rf-za-rik-i-dev-yat-misyatsiv-velykoyi-vijny-i57169>
10. Журналіст «Слідство. Інфо» Віталій Мікула: Усі розслідування починаються з гіпотези. *Національна спілка журналістів України*. URL: <https://nsju.org/novini/zhurnalist-slidstvo-info-vitalij-mikula-usi-rozsliduvannya-pochynayutsya-z-gipotezy/>
11. Журналістські розслідування. *Internews. Local Voices. Global change. IN UKRAINE*. URL: <https://internews.in.ua/uk/our-works/poperednya-diyalnist/posylennya-vplyvu-zhurnalistyskyh-rozsliduvan-v-ukrajini-siru-za-pidtrymku-uryadu-kanady/>
12. 543 злочини проти медіа та журналістів вчинила РФ за рік і дев'ять місяців великої війни. *Інститут масової інформації*. 2023. URL: <https://imi.org.ua>.
13. Мікула В. Усі розслідування починаються з гіпотези. *Національна спілка журналістів України*. 2023. URL: <https://nsju.org/novini/zhurnalist-slidstvo-info-vitalij-mikula-usi-rozsliduvannya-pochynayutsya-z-gipotezy/>
14. Посібник журналіста з розслідування воєнних злочинів. *Global Investigative Journalism Network*. URL: <https://gijn.org/ua/resurs-ua/posibnik-zurnalista-z-rozsliduvanna-voennih-zlociniv/>
15. Приклади розслідувань. *Global Investigative Journalism Network*. URL: <https://gijn.org/ua/topic/приклади-розслідувань/>
16. Ремовська О. «Після смерті мобілізований росіянин переходить у ПВК» – Остапенко про журналістські розслідування воєнних злочинів РФ. *Суспільне новини*. URL: <https://suspilne.media/479104-pisla-smerti-mobilizovanij-rosianin-perehodit-u-pvk-ostapenko-pro-zhurnalisty-rozsliduvanna-voennih-zlociniv-rf/>
17. Розслідування – суспільне новини. *Суспільне новини*. URL: <https://suspilne.media/tag/rozsliduvanna/>.

References

1. Bedi, N., & Lovell, R. (2021). Investigative journalism and academia: A collaborative model. *Journalist's Resource*, Harvard Kennedy School. Retrieved from <https://journalistsresource.org> [in English].
2. Berglez, P. (2013). *Global journalism: Theory and practice*. New York: Peter Lang. [in English].
3. Cohen, S. (2014). *Numbers in the newsroom: Using math and statistics in news*. St. Petersburg: Poynter Institute. [in English].

4. Internews Ukraine. (2020). Posylennia vplyvu zhurnalistskykh rozsliduvan v Ukraini [Strengthening the impact of investigative journalism in Ukraine]. Kyiv: Internews. Retrieved from https://internews.in.ua [in Ukrainian].
5. Koch, A., Shubina, I., & Torsner, S. (2022). A reporter's guide to investigating war crimes. Global Investigative Journalism Network. Retrieved from https://gijn.org/ua/resurs-ua/posibnik-zurnalista-z-rozsliduvanna-voennih-zlociniv [in English].
6. Leigh, D., & Ball, J. (2011). Wikileaks: Inside Julian Assange's war on secrecy. London: Guardian Books. [in English].
7. Michael, M. (2022). How to document war crimes: Practical lessons for reporters. Reuters / Global Investigative Journalism Network. Retrieved from https://gijn.org [in English].
8. Ordway, D.-M. (2018). How journalists can use academic research. Journalist's Resource, Harvard Kennedy School. Retrieved from https://journalistsresource.org [in English].
9. Instytut masovoi informatsii. (2023). 543 zlochyny proty media ta zhurnalistiv vchynyla RF za rik i dev'iath misiatsiv velykoi viiny [543 crimes against media and journalists committed by the Russian Federation during the full-scale war]. Retrieved from https://imi.org.ua/monitorings/543-zlochyny-proty-media-ta-zhurnalistiv-vchynyla-rf-za-rik-i-dev-yat-misyatsiv-velykoyi-vijny-i57169 [in Ukrainian].
10. Zhurnalist "Slidstvo.Info" Vitalii Mikula: "Usi rozsliduvannia pochynaiutsia z hipotezy" [Journalist "Slidstvo.Info" Vitalii Mikula: All investigations start with a hypothesis]. Natsionalna spilka zhurnalistiv Ukrainy. Retrieved from https://nsju.org/novini/zhurnalist-slidstvo-info-vitalij-mikula-usi-rozsliduvannia-pochynayutsia-z-gipotezy [in Ukrainian].
11. Internews. (n.d.). Zhurnalisty rozsliduvannia. Local Voices. Global Change. In Ukraine [Investigative journalism. Local Voices. Global Change. In Ukraine]. Retrieved from https://internews.in.ua/uk/our-works/poperednya-diyalnist/posylennia-vplyvu-zhurnalistskyh-rozsliduvan-v-ukrajini-siru-za-pidtrymky-uryadu-kanady [in Ukrainian].
12. Instytut masovoi informatsii. (2023). 543 zlochyny proty media ta zhurnalistiv vchynyla RF za rik i dev'iath misiatsiv velykoi viiny [Crimes against media and journalists committed by Russia during the war]. Retrieved from https://imi.org.ua [in Ukrainian].
13. Mikula, V. (2023). Usi rozsliduvannia pochynaiutsia z hipotezy [All investigations start with a hypothesis]. Natsionalna spilka zhurnalistiv Ukrainy. Retrieved from https://nsju.org/novini/zhurnalist-slidstvo-info-vitalij-mikula-usi-rozsliduvannia-pochynayutsia-z-gipotezy [in Ukrainian].
14. Global Investigative Journalism Network. (n.d.). Posibnyk zhurnalista z rozsliduvannia voienynykh zlochyniv [Journalist's guide to investigating war crimes]. Retrieved from https://gijn.org/ua/resurs-ua/posibnik-zurnalista-z-rozsliduvanna-voennih-zlociniv [in Ukrainian].
15. Global Investigative Journalism Network. (n.d.). Prykady rozsliduvan [Examples of investigations]. Retrieved from https://gijn.org/ua/topic/приклади-розслідувань [in Ukrainian].
16. Removska, O. (2023). "Pisla smerti mobilizovanyi rosiyanyn perekhodyt u PVK" – Ostapenko pro zhurnalistyk (https://suspilne.media/tag/rozsliduvanna) [in Ukrainian].i rozsliduvannia voienynykh zlochyniv RF ["After death, a mobilized Russian joins the PMC" – Ostapenko on journalistic investigations of Russian war crimes]. Suspilne novyny. Retrieved from https://suspilne.media/479104-pisla-smerti-mobilizovaniy-rosiyanin-perekhodit-u-pvk-ostapenko-pro-zurnalistski-rozsliduvanna-voennih-zlociniv-rf [in Ukrainian].
17. Suspilne novyny. (n.d.). Rozsliduvannia [Investigations]. Retrieved from https://suspilne.media/tag/rozsliduvanna

ON JOURNALISTIC INVESTIGATIONS AND CRIMES

Karina Kaliuga*

**Doctor of Law, Professor, Deputy Head of the Department criminal law, process and criminalistics Institute of Economics and Law, Classic Private University (Zaporizhzhya, Ukraine)*

The article explores the essence, role, and significance of journalistic investigations in identifying, exposing, and preventing crimes in modern society. The legal, ethical, and social aspects of investigative journalism are revealed in the context of ensuring transparency in public administration, upholding human rights, and combating corruption. It is determined that journalistic investigations play an important role in the system of public control, contributing to increased trust in governmental institutions, the development of legal culture, and social responsibility. The main methods and techniques of journalistic investigations in relation to open criminal proceedings are analyzed, including information gathering, conducting interviews, working with documents, digital forensics, and the use of modern information technologies.

Particular attention is paid to the issues of adherence to ethical principles and legal norms during journalistic investigations, including the confidentiality of sources, factual accuracy, and the safety of journalists. The paper summarizes examples of international and Ukrainian experiences of how journalistic investigations influence legislative and policy reforms, including the investigations of the Watergate scandal, the "Panama Papers," the #MeToo movement, as well as the Ukrainian projects Bihus.info and "Slidstvo.Info."

Theoretical generalizations of the study indicate that journalistic investigations represent a multifaceted interdisciplinary phenomenon that combines legal norms, ethical principles, methods of criminalistics, and social mechanisms of influence on society. In modern academic discourse, investigative journalism is viewed not only as a form of publicistic activity aimed at informing the public, but also as an instrument of public control and an informal element of the crime prevention system. Its essence lies in the ability to ensure the public exposure of offenses, promote adherence to the rule of law, and enhance the transparency of governmental activities.

From a criminalistics perspective, journalistic investigations function as an auxiliary mechanism for collecting, verifying, and systematizing information that may have evidentiary or orientational value for law enforcement agencies. At the same time, they encourage society to recognize the importance of legality and social justice, fostering an active civic position. Overall, journalistic investigations should be regarded as a parallel mechanism of criminalistic activity that combines legal, social, and informational functions, contributing to the efficiency of the state crime prevention system and the development of democratic institutions in society.

Key words: public control, journalistic investigations, crimes, criminalistics, communication technologies, media ethics.

Дата першого надходження статті до видання: 09.10.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.10.2025

Дата публікації: 10.02.2026